

netéből, híres csabai személyiségek életútját, munkásságát bemutató szemelvényekből állna össze. Az olvasmányok terjedelmét 1-1,5 gépelt oldalban kellene korlátozni. Nyelvezetének, stílusának egyszerűnek, könnyen érthetőnek, olvasmányosnak kellene lennie, mivel az olvasókönyv a 12-16 éves iskolás korosztály, ill. anyanyelvükön ritkábban olvasó emberek számára készülne. Ez a szándékunk illeszkedik ahhoz a törekvéshez is, mely szerint az iskolai történelemtanítás keretében nagyobb szerepet kell kapnia a helytörténet oktatásának. Az olvasókönyvet szlovák és magyar nyelven, illusztrált formában, minimálisan 120-140 oldalnyi terjedelemben az 1993. évfordulós évben tervezzük megjeleníteni. Minden írásnak a csabaiság gondolatát kell erősítenie, fokozva a csabaiak büszkeségét városukra. Az olvasókönyv kapcsán a bővebb témakifejtés célja az volt, hogy ezzel a példával ösztönözzünk más szlovák településeket hasonló kezdeményezésekre.

Az eddigiekből is kiderül, hogy a nemrég létesített Szlovák Kutatóintézet úttörő munkára vállalkozott. Úgy látszik, a hazai szlovákságunk a legkülönbözőbb okok miatt csak mostanra nőtt fel annyira, érett meg arra, s a történelmi körülmények csak most engedték meg neki azt, hogy szervezett tudományos életet próbál kialakítani saját nemzetisége tudományos értelmisége számára. Valószínű ebből is következik sokadik gondunk, mely szerint igen szűk a szlovák tudományos munkát vállaló és végző hazai szakembereink rétege. Eddig ezt a tevékenységet bizonyos részben a pedagógusok végezték. Közismerten nagy iskolai megterhelésük miatt ezt professzionális szinten végezni nem tudják. Az intézetnek a fiatal, most induló szakembereket kellene az ő helyükre is kinevelni, munkával, megbízásokkal ellátni, publikációs lehetőségeket biztosítani saját kiadványokban is. Ehhez biztos és állandó anyagi bázis szükséges, ami egyelőre nem létezik.

Szlovák nemzetiségünk és vele együtt értelmiségünk, azon belül tudományokat művelő szakemberek perspektíváiról elmélkedve nem marad más hátra, mint az eddigieknek komolyabban venni a nemzetiségi politikát, mégpedig mindhárom érdekelt fél részéről. Az ügy szempontjából nagyon sokat kellene tennie magának a szlovák nemzetiségnek, s legöntudatosabb rétegének, az értelmiségnek. Legalább annyit a többségi nemzetnek; hathatós támogatásával pozitívan kell diszkriminálnia a szlovák kisebbséget is, biztosítani számára az anyagi, szervezeti és egyéb feltételeket, hogy ne asszimilálódjon teljesen, ne olvadjon be teljesen a többségi nemzetbe, hogy tovább színesítse kultúrájával Magyarország palettáját. A hazai szlovákság túlélése az anyanemzet érdeke is, neki elsősorban erkölcsileg és szakmailag kell táplálnia gyökereitől távoli hajtásait.

A Szlovák Kutatóintézet a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Alföldi Kutatócsoportja épületében működik. A következő címen szívesen fogadja az érdeklődőket: Békéscsaba, Szabó D. u. 42. Pf. 185. Telefon: 66-328 577/11

CHLEBNICZKI JÁNOS

Bemutatkozik a gyulai román tanítási nyelvű gimnázium

Kazinczy szavait idézem: „A nyelv legyen hív, kész és tetsző magyarázója mindannak, amit a lélek gondol és érez.”

Azonosulok e sorokkal most, amikor 32 éves tanári működésem befejeztével végleg lelépek a katedráról, és azonosultam e szép mondanivalóval akkor, amikor gimnazistaként is a Nicolae Balcescu gimnázium tanulója voltam (1952-56). Merem hinni, hogy aki ennek az iskolának a tanulója, tanára – ismerve ezt az idézetet – büszkén vállalja nemzetiségi voltát, s e gondolat szellemében cselekszik a hazában, ahol otthonra lett.

A jelen szép és sikeres, de a gimnázium múltja is olyan alapokra épül, amely alapok nehéz, de tartalmas évek történéseit, küzdelmes, de maradandó emlékeit őrzik.

A jelen szép és sikeres, de a gimnázium múltja is olyan alapokra épül, amely alapok nehéz, de tartalmas évek történéseit, küzdelmes, de maradandó emlékeit őrzik.

Röviden a kezdetről. Az oktatásügy vezetői a II. világháború után a nemzetiségi lakoságnak is biztosították az anyanyelvű beiskolázást – nyilvánvalóan szerény személyi és tárgyi feltételek mellett. A középfokú oktatás román nemzetiségi központja Gyula lett, s a környező vagy távolabbi román falvakból érkezett lelkes kisdíákoknak kollégiumot tudott biztosítani.

A gimnáziumi oktatás az 1949/50-es tanévben indult 27 tanulóval, és 1953-ban került sor gimnáziumunk életében az első érettségi vizsgára. Ennek sikere pozitívan hatott a beiskolázási munkára, s a következő tanévekben – statisztikáink adatai szerint – a tanulói létszámok folyamatos növekedést mutattak (80-90-120-130 fő), az 1964/65-ös tanév jelentette eddig a csúcst: 144 tanuló.

Földrajzilag is kiterjedt a beiratkozott tanulók területi megoszlása: Békés, Hajdú-Bihar, Csongrád, Pest, Szolnok megye adta a létszám zömét, a települések közül pedig Méhkerék, Gyula, Kétegyháza, Battonya, Pusztatölke, Körösszakál, Elek, Magyarcsanak stb.

A fejlődést követte a tanári állomány növekedése is: 6 tanár kezdte a gimnáziumi oktatást és jelenleg 16 a létszám. Mindenki megfelelő végzettséggel rendelkezik, vagyis a szakos ellátottság 100%-os.

Az 1961/62-es és az 1989/90-es tanévekben két párhuzamos I. osztály indult, s a lemorzsolódás nem volt olyan mértékű, hogy az összevonás veszélye fennállt volna.

E rövid történelmi áttekintéshez még néhány adat:

– Az 1960-as évek elején a közoktatási kormányzat a nemzetiségi iskolákat ún. „két-nyelvű” iskolákká alakította, ami azt jelenti, hogy a humán jellegű tantárgyak oktatása anyanyelven, a reál tantárgyak oktatása magyar nyelven történik, s a közhasználatú szakkifejezéseket román nyelven is közöljük – ez a továbbtanulásban jobb esélyegyenlőséget biztosít a nemzetiségi tanulóknak is, viszont leszűkítette az anyanyelv használatának területeit, a szókincs bővítés kereteit.

– Az 1970-es évek közepén közös igazgatású lett a román tanítási nyelvű általános iskola, a gimnázium és a kollégium. Az igazgatóság összetétele: 1 igazgató és 3 helyettes (az intézményeknek megfelelően).

– 1981 novemberében beköltöztünk az új iskolába (Líceum tér 2.), búcsút intve a volt Városháza-épületnek, amely sok sikernek volt bölcsője, otthona (ma a Mogyoróssy Könyvtár működik benne).

Ez már a jelen. Az új iskola 12 tantermes, ahova az üvegezett mennyezeten át beárad a fény, s ahol két nyelven a becsületes munkára, az alkotó életre, a nemzetiségi tudat ápolására buzdítanak a pedagógusi szavak.

A tartalmas munkához jók a tárgyi feltételek: nyelvi laboratórium, kémia-biológia, fizika-, technika előadóterem, sportlétesítmény színvonalú tornaterem, gazdag és jól felszerelt könyvtár, amely 15 románlakta község báziskönyvtára is (kb. 27000 kötettel).

E tanévvel bezáróan közel 1000 (970) tanuló érettségizett gimnáziumunkban, s ezek 54-83%-a jelentkezett felsőfokú továbbtanulásra, és a felvettek aránya 58 és 90% között mozgott. A pályaválasztás iránya változatos, széles skálát mutat: pedagógiai tanintézetek, orvosi, állatorvosi, fogorvosi, jogi, műszaki, közgazdasági, államigazgatási, mezőgazdasági, színnüvészeti, rendőrtiszt, vendéglátóipari stb. egyetem ill. főiskola.

Mint ismeretes, az 1981/82-es tanévben beindult a fakultáció a III-IV. osztályban. Az elmúlt 10 tanévben a közismereti elméleti tantárgyak mellett orosz, francia, olasz, német nyelvet illetve gépírást, számítógépezési ismereteket, sportszervezői ismereteket és könyvtárkezelői ismereteket választhattak a tanulók. Ennek személyi és tárgyi feltételei jelenleg is biztosítottak.

A tanórán kívüli ismeretszerzést segítjük elő különböző szakkörök, a gyengébbek számára pedig felzárkóztató foglalkozások szervezésével. Talán ennek is eredménye az, hogy e tanévben 10 IV-es tanuló tett középfokú (1 pedig felsőfokú) nyelvizsgát német ill. olasz nyelvből, s az OKTV-n az eddigieknél sokkal eredményesebben szerepeltek diákjaink.

A hagyományápolást, az egyéni érdeklődés kielégítését és továbbfejlesztését szolgálja az énekkar, a népitánc csoport, az irodalmi színpad, a diáksportkörök működése is.

Az eddigiek során oktató-nevelő munkánk lehetőségeit, eredményeit mutattam be – a teljesség igénye nélkül. Természetesen gondjaink, nehézségeink nekünk is vannak. *Az egyik:* sok iskolából, nagyon differenciált felkészültséggel, képességgel jönnek a gimnáziumba a tanulók, talán nincsenek tisztában a gimnázium funkciójával, követelményrendszerével; *a másik:* a Romániából áttelepülő tanulók helyzete: műveltségi képességeik megfelelőek, jók, ám nyelvileg nehézségekbe ütköznek, hiszen ha román tannyelvű iskolából érkeznek, nem tudnak magyarul, ha viszont magyar iskolából, akkor nem tudnak románul. Kemény és következetes tanári-tanulói erőfeszítés kell a felzárkóztatáshoz, de általában sikeresek a különbözeti ill. osztályozó vizsgák.

Gimnáziumunk aránylag kislétszámú és fiatal, de eredményeink céljainkat jelzik: minden tanulóból az adottságainak legmegfelelőbb értékes személyiség válik, ahogyan dr. Kozéki Béla írja:

„... a gyermek csak akkor lehet boldog, ha kialakíthatja, fejlesztheti, őrizheti saját egyéniségét, ha adhatja azt, ami lényege, ami az ő karaktere.”

Gyula, 1992. június 22.

KRIZSÁN ANNA

Bűnös nemzet?

Kivételes alkalom, hogy egy történetíró az általa feldolgozott korszak problémáit, történéseit ne csak a külső szemlélő és elemző szemével vizsgálja, de a politikai élet kortárs résztvevőjeként szerzett tapasztalatait is egyenrangú forrásként kamatoztathassa. Dr. *Varga József* fiatal értelmiségiként jelentős részt vállalt az 1945-1948 közötti magyarországi demokratikus közéletben. Ahhoz a nemzedékhez tartozott, amely a háború utáni Magyarországon a keresztény szellemű demokratikus megújulás, a nemzeti tudattal párosuló függetlenség mellett kötelezte el magát. Élete a Veszprém megyei Külsővatról indult a pápai bencéseknel érettségizett, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen abszolválta jogi tanulmányait. Politikai tevékenysége során a Független Kisgazda Párt munkájában vett részt. A kommunista hatalomátvétel nemcsak közéleti pályáját törte ketté, hanem súlyosan belegázolt magánéletébe is. Öt évet töltött internáló- és kényszermunka-táborokban Buda-Délen, Kistarcsán és a hírhedt Recskben. Az 1956-os forradalmat követően Ausztriában kezdett élete talpraállításához.

Az eltelt évtizedek alatt, annak tudatában, hogy a kortársi magyar történetírás a diktatúra politikai érdekeinek alárendelten nem képes a múlt objektív feltárására, fáradhatatlanul dolgozott az 1918 utáni korszak számára elérhető forrásainak és szakirodalmának feldolgozásán. Kutatási eredménye az a kétkötetes mű, amely németül 1987-ben és 1990-ben, magyarul pedig 1991-ben és 1992-ben hagyta el a nyomdát.

A könyv alcíme ellenére monografikus igényű áttekintés a XX. századi magyar történelem feszültségekkel és súlyos tragédiákkal teli három évtizedéről. Célja a marxista történetírás által elhallgatott adatok beillesztése a történelmi folyamatokba, a gazdasági-társadalmi-szellemi élet torzításoktól mentes komplex ábrázolása. A hangsúly ezen belül, a szerző felfogásának megfelelően, az eszmei irányzatok, az értelmiségi reformtörekvések és a katolikus egyház megújítási elképzeléseinek bemutatására került. Annál is inkább, hiszen a kommunista korszakban értelemszerűen itt maradt a legtöbb fehér folt a történelemkönyvekben és itt volt a legerősebb a hamisítás.

Varga József koncepciójának meghatározó eleme az a vélemény, hogy az 1918-1919-es forradalmak és a trianoni békeszerződés következményeként a múltból örökölt megoldatlan gazdasági és társadalmi problémákkal terhelt Magyarország a két világháború között olyan átmeneti korszakba került, melyből a kibontakozás csak hosszú távon volt elképzelhető. A társadalmi gondokat számbavevő, alulról építkező „népies” és „keresztény polgári” értelmiségi reformerek a harmincas és negyvenes években éppen ezt a meg-